

Siste ord om frelse er ikke sagt

FRELSE FENGER TEOLOGER, og muligens andre. To vårdager var forelesnings-salen på VID vitenskapelige høyskole fullstappet av prester fra hele landet. Deltagerne følte seg heldige. De hadde fått plass. Teologidagene 2018 ble fulltegnert på to uker. Responsen var overraskende.¹

Hva kan være grunnen til at presteskapet ville få med seg dette? Mange tilsvarende kurs blir utlyst uten å få nok deltagere. Mye av suksessen skyldes trolig at programmet var spekket med fersk forskning som vekket nysgjerrighet. Alle de tre teologiske fakultetene stilte med forskere som har levert spennende forskning om frelse. Mye av denne forskningen har ikke tidligere blitt presentert for et større publikum – på norsk.

Kirke og Kultur presenterer mange av forskningsbidragene fra Teologidagene. Artiklene argumenterer godt og har ulike posisjoner. Hovedskillet går mellom de som er opptatt av frelse i nåtiden, og de som er opptatt av det hinsidige.

Werner G. Jeanrond, har vært professor i Oxford. Fra høsten 2018 er han professor i dogmatikk ved Det teologiske fakultet (TF). I «Innenfor kjærlighetens horisont» argumenterer Jeanrond med at frelse ofte blir gitt en individualistisk fortolkning, spesielt innenfor augustinsk-luthersk tradisjon. Problemet er at dette fører oppmerksomheten bort fra verden, og fra å delta i det han kaller Guds kreative og transformative kjærlighetsprosjekt. Jeanrond er derfor kritisk til begrepet frelse og vil heller bruke ordet forsoning. I stedet for å ta utgangspunkt i mennesket som «fallent, utilstrekkelig, håpløst, troløst og ute av stand til å elske», vil Jeanrond at forholdet mellom det guddommelige og det menneskelige skal beskrives som et gjensidig, men ikke symmetrisk, vennskap. Dette frigjør mennesket fra «å være opptatt av sin egen frimerkesamling ved himmelens port», og til å la seg engasjere i Guds skapende og forsonende prosjekt i verden.

Målt ut fra responsen på Teologidagene var mange svært positive til Jeanronds fortolkning av frelse. Noe overraskende siden det ikke er lenge siden reformasjonsjubileet der Luthers teologi sto i sentrum. En mulig forklaring på hvorfor tilnærmingen ikke skapte kontrovers, kan være fordi frigjøringsteologi står sterkt i Den norske kirke, og på de teologiske lærestedene. Som Jeanrond påpeker har frigjøringsteologi, feministteologi, postkolonial teologi, kjønn og queer-teologi, økologisk teologi og politisk teologi etc. mer fokus på kjærlighetshandlinger enn på troshandlinger.

Professor Sturla Stålsett (MF) er en av de fremste forskerne på frigjørings-teologi i Norge. Innenfor frigjøringsteologien er det den aktuelle og konfliktfylte politiske historien som er i fokus. I «Frelse som frigjøring» poengterer han at enhver frigjøringsteolog insisterer på at kristen frelse er noe som skal kunne erfares konkret som frigjøring fra undertrykkende systemer og strukturer. Men Stålsett understreker at alle frigjøringsteologer samtidig vet at Guds rike aldri vil skje fullt ut på denne siden av døden. Frigjøring skjer mer som glimtvis erfaringer som gir tegn på at frelsen er nær.

Professor Knut Alfvåg (VID) var en motstemme til frigjøringsteologien under Teologidagene. I «Mitt rike er ikke av denne verden» problematiserer Alfvåg frigjøringsteologiens påstand om at fattige og undertrykte er evangeliets primære adressater. Nåden Jesus forkynte ble ikke gitt til noen utvalgte, men til alle, ikke minst «notoriske syndere». Alfvåg er kritisk til frigjørings-teologiens sammenblanding av religion og politikk. Ved å gjøre etikk til kirkens og teologiens omdreiningspunkt kan en miste noe viktig; at Guds rike ikke er av denne verden.

At Guds rike ikke er av denne verden, blir ytterligere tematisert av professor Anders Runesson (TF). I «Den frälsande domen» ironiserer Runesson over teologer som har avskaffet helvete og gjort paradiset om til et sosialdemokratisk sted med plass for alle. Runesson viser med all mulig tydelighet at Jesu omvendelsesforkynnelse i Matteusevangeliet langt overgår Hallesby. I den ytterste dommen blir ikke alle reddet fra Guds vrede. Hedninger som viser barmhjertighet overfor Jesus-troende blir frelst, mens ledere som har ført sitt folk vill blir vist bort fra Guds rike.

Runesson utlegning trekker livet etter døden inn i synsfeltet. I «Den som dør, får se» minner redaktør Åste Dokka (Vårt Land, tidl. TF) om at de dodes oppstandelse er en del av kirkens bekjennelse. Dette området mener hun har blitt forsømt, blant annet fordi fokuset på frelse som politisk og sosial frigjøring har stått så sterkt. I følge Dokka er det viktig å utvikle oppstandelsesteo-

logi, fordi denne teologien speiler våre oppfatninger av hva vi anser som det fullkomne mennesket. Ut i fra dette premisset argumenterer Dokka for at en teologi om mennesket i oppstandelsen må inneholde kjønn. Konkret vil det si en himmel uten kjønnshierarkier og med seksualitet.

Dokka er opptatt av hva slags relasjonell kontinuitet det er mulig å tenke seg mellom livet i verden og livet i oppstandelsen. Denne interessen deler hun med professor Atle Søvik (MF). I «Er det rasjonelt å tro på et liv etter døden?» videreutvikler Søvik en filosofisk modell for hvordan det er mulig å forsvare at det kan eksistere en psykologisk kontinuitet mellom menneskers liv før og etter døden. Det som i følge ham kan gjøre et liv etter døden rasjonelt forsvarlig, er at Gud kopierer våre gamle minner og personlighet inn i nye himmelske kropper.

Under Teologidagene fikk Søvik flere kritiske kommentarer. Tilhørerne var opprørt over at han brukte rasjonalitet som vurderingskriterium i et teologisk spørsmål. Førsteamanuensis Anne Austad (VID) ble ikke møtt med tilsvarende skepsis, selv om hennes tema har møtt betydelig kirkelig mostand tidligere. I «Når de døde våkner» presenterer Austad menneskers fortellinger om kontakt med døde pårørende. Fortellingene er konkrete og har tidvis mange detaljer. De døde har ofte en kropp, og også kjønn. De er gjenkjennelige som seg selv, og er samtidig helt forandret. Altså ikke helt ulikt det både Dokka og Søvik ser for seg.

Siste ord om frelse er ikke sagt. Det vil bli skrevet mer teologi om ting vi ikke kan vite særlig mye om. Kunnskap som gir viktige innsikter om livet i verden, og om hva som kanskje venter oss i det neste.

ELISABETH TVEITO JOHNSEN
Vitenskapelig redaktør

Note

- 1 Teologidagene ble arrangert 5.–6.mars 2018. Tema var Frelse NÅ. Arrangører var Bispe-møtet, Det teologiske fakultet, VID vitenskapelige høyskole (VID), MF Vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn, Presteforeningen og TeoLOGene. Førsteamanuensis Elisabeth Tveito Johnsen representerte Det teologiske fakultet i planleggingskomiteen.